

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันงานบริหารของแต่ละสหกรณ์มีความยุ่งยากและซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลให้ผู้ตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ ต้องพัฒนาความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น เนื่องมาจากงานด้านการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เป็นงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีที่ต้องแสดงความเห็นต่องบการเงินให้กับประธาน และคณะกรรมการ

จากความซับซ้อนของสหกรณ์ที่เพิ่มมากขึ้นนั้น โอกาสที่จะเกิดการทุจริตและข้อผิดพลาดในกิจการส่งผลให้เห็นออกมาในรูปความผิดพลาดในงบการเงินก็เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ซึ่งความผิดพลาดในงบการเงินนั้นก็อาจเกิดขึ้นเนื่องมาจากกระบวนการควบคุมภายในที่ไม่เข้มแข็งพอ ทำให้ไม่สามารถป้องกันการทุจริตและข้อผิดพลาดได้

ทั้งนี้มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 200 เรื่อง วัตถุประสงค์และหลักการพื้นฐานของการสอบบัญชีได้กำหนดวัตถุประสงค์การสอบบัญชี ไว้ดังนี้

“การตรวจสอบงบการเงินมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สอบบัญชีสามารถแสดงความเห็นต่องบการเงินว่างบการเงินนั้นได้จัดทำในส่วนสาระสำคัญเป็นไปตามแม่บทการบัญชีในรายงานทางการเงินหรือไม่”

จากที่กล่าวมาข้างต้นการสอบบัญชีสหกรณ์จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความสามารถในการตรวจสอบ การมีประสบการณ์การตรวจสอบการรวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นข้อสังเกตตามความรู้ที่ได้รับ การอบรม การปฏิบัติงาน การศึกษาวิจัย เป็นสิ่งจำเป็นที่จะนำมาซึ่งการพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้สอบบัญชีสามารถแสดงความเห็นต่องบการเงินได้อย่างถูกต้องไม่ผิดพลาด ผู้สอบบัญชีต้องวางแผนและปฏิบัติงานโดยใช้วิจารณญาณในการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพต่อข้อมูลของกิจการ โดยคำนึงถึงเงื่อนไขหรือเหตุการณ์ซึ่งเป็นเหตุการณ์ให้ข้อมูลในงบการเงินขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญสถานการณ์หนึ่งก็คือ การทุจริตและข้อผิดพลาด

การตรวจสอบงบการเงินโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Analytical Review) เป็นเทคนิคหนึ่งที่ผู้ตรวจสอบบัญชีสามารถใช้ในการสืบหาข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินได้ ดังนั้น ผู้ตรวจสอบบัญชีจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องค้นคว้า พัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ในการสืบพบและป้องกันการทุจริตและข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น เพื่อจะได้เท่าทันกับสถานการณ์การทุจริตและข้อผิดพลาดในปัจจุบัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ใน

การตรวจสอบอย่างมาก เนื่องจากการทุจริตและข้อผิดพลาดในกิจการอาจส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในงบการเงินอย่างมีนัยสำคัญ ผู้ใช้งบการเงินก็จะใช้ประโยชน์จากข้อมูลในงบการเงินที่ผิดพลาดเนื่องจากงบการเงินนั้นไม่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงในกิจการ อาจส่งผลต่อความเชื่อมั่นในงบการเงิน ภาพพจน์ของกิจการ เป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าของสหกรณ์ ในภายภาคหน้า และอาจส่งผลกระทบต่อผลการดำรงอยู่ของสหกรณ์ การทุจริตและข้อผิดพลาดข้อใดจะส่งผลให้เกิดความเสี่ยงที่จะกระทบกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของสหกรณ์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งทำให้วัตถุประสงค์ด้านการเงินขาดความเชื่อถือหรือรายงานทางการเงินที่ได้จัดทำไม่ถูกต้องไม่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งวัตถุประสงค์ทางการดำเนินงานไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จ ก็เป็นไปได้

เมื่อพิจารณาสหกรณ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในความกำกับดูแลของสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นกลุ่มหนึ่งที่ประชาชนให้ความสนใจ เนื่องจากกลุ่มออมทรัพย์เป็นกลุ่มธุรกิจใกล้เคียงกับกลุ่มธนาคาร เป็นสถาบันการเงินของประชาชนอีกรูปแบบหนึ่ง หากงบการเงินไม่สะท้อนให้เห็นผลการดำเนินงานที่แท้จริงของกิจการซึ่งเกิดความผิดพลาดในงบการเงิน อาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาของสมาชิกผู้ใช้งบการเงิน ดังนั้นการวิเคราะห์ของผู้สอบบัญชีจึงมีส่วนช่วยอย่างมากเพื่อให้ทราบจุดอ่อนจุดแข็งของสหกรณ์รวมถึงความถูกต้องของงบการเงิน เพื่อใช้ในการวางแผนงานตรวจสอบที่ดีต่อไป

จากเหตุผลข้างต้น เป็นเหตุผลและที่มาของการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของการทุจริตหรือข้อผิดพลาดโดยกระบวนการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับความเสี่ยง อาจพิจารณาให้เห็นถึงข้อบกพร่องซึ่งข้อผิดพลาดในงบการเงินที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการทุจริตและความผิดพลาดจากการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยศึกษาเฉพาะสหกรณ์ออมทรัพย์ที่อยู่ในการกำกับดูแลของสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ภาค 2 เพื่อหาแนวทางปฏิบัติในการวางแผนการตรวจสอบ ป้องกันและแก้ไขความผิดพลาดในงบการเงินต่อไปในอนาคตสำหรับผู้ตรวจสอบบัญชีสหกรณ์และผู้ช่วยผู้ตรวจสอบบัญชี

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทุจริตและข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จดทะเบียนกับนายทะเบียน สหกรณ์จังหวัดที่อยู่ในการกำกับดูแลของสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ภาค 2

สมมติฐานการศึกษา

ผู้ศึกษาได้นำหัวข้อการทุจริตและข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบจากงานวิจัย ข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่มีผลกระทบต่อการประเมินความเสี่ยง โดยใช้กระบวนการสอบทานของผู้ตรวจสอบภายใน มาเป็นตัวแปรอิสระเพื่อไม่ให้เป็นการเสียเวลาเนื่องจากเป็นสถาบันการเงินเหมือนกัน มีข้อบ่งชี้ถึงการทุจริตและข้อผิดพลาดรวมถึงการประเมินความเสี่ยงที่เหมือนกัน

และจากการศึกษาได้นำวัตถุประสงค์ของสหกรณ์มาเป็นตัวแปรตามซึ่งวัตถุประสงค์ของการดำเนินธุรกิจสหกรณ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้นำมา 2 ด้าน คือ ด้านการดำเนินงาน (การมีประสิทธิผลของการดำเนินงานเพื่อให้ประสบผลสำเร็จโดยการหาความสัมพันธ์ว่าการทุจริตและข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นข้อใดจะมีความเสี่ยงกับวัตถุประสงค์ด้านใด) และด้านการเงิน (ความเชื่อถือได้ของรายงานทางการเงินที่ได้จัดทำให้อุณหภูมิถูกต้องมีประสิทธิภาพ)

ตามวัตถุประสงค์ การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทุจริตและข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับผลกระทบต่อความเสี่ยง

จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาข้างต้น ผู้ศึกษาทำการสมมติฐานในการศึกษา ดังนี้
สมมติฐานที่ 1

H_0 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีผิดช่วงเวลาไม่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงทางการเงิน

H_1 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีผิดเวลาไม่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงทางการเงิน

สมมติฐานที่ 2

H_0 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีผิดประเภทไม่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงทางการเงิน

H_1 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีผิดประเภทไม่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงทางการเงิน

สมมติฐานที่ 3

H_0 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการยกยอกทรัพย์สินไม่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงทางการเงิน

H_1 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการยกยอกทรัพย์สินไม่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงทางการเงิน

สมมติฐานที่ 4

H_0 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีอันเป็นเท็จมีผลกระทบกับความเสี่ยงทางการเงิน

H_1 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีอันเป็นเท็จไม่มีผลกระทบกับความเสี่ยงทางการเงิน

สมมติฐานที่ 5

H_0 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการตกแต่งอัตราส่วนทางการเงินมีผลกระทบกับความเสี่ยงทางการเงิน

H_1 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการตกแต่งอัตราส่วนทางการเงินไม่มีผลกระทบกับความเสี่ยงทางการเงิน

สมมติฐานที่ 6

H_0 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีผิดเวลามีผลกระทบกับความเสี่ยงทางการเงิน

H_1 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีผิดเวลาไม่มีผลกระทบกับความเสี่ยงทางการเงิน

สมมติฐานที่ 7

H_0 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีผิดประเภทมีผลกระทบกับความเสี่ยงทางการเงิน

H_1 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีผิดประเภทไม่มีผลกระทบกับความเสี่ยงทางการเงิน

สมมติฐานที่ 8

H_0 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการหักขออกทรัพย์สินมีผลกระทบกับความเสี่ยงทางการเงิน

H_1 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการหักขออกทรัพย์สินไม่มีผลกระทบกับความเสี่ยงทางการเงิน

สมมติฐานที่ 9

H_0 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีอันเป็นเท็จมีผลกระทบกับความเสี่ยงทางการเงิน

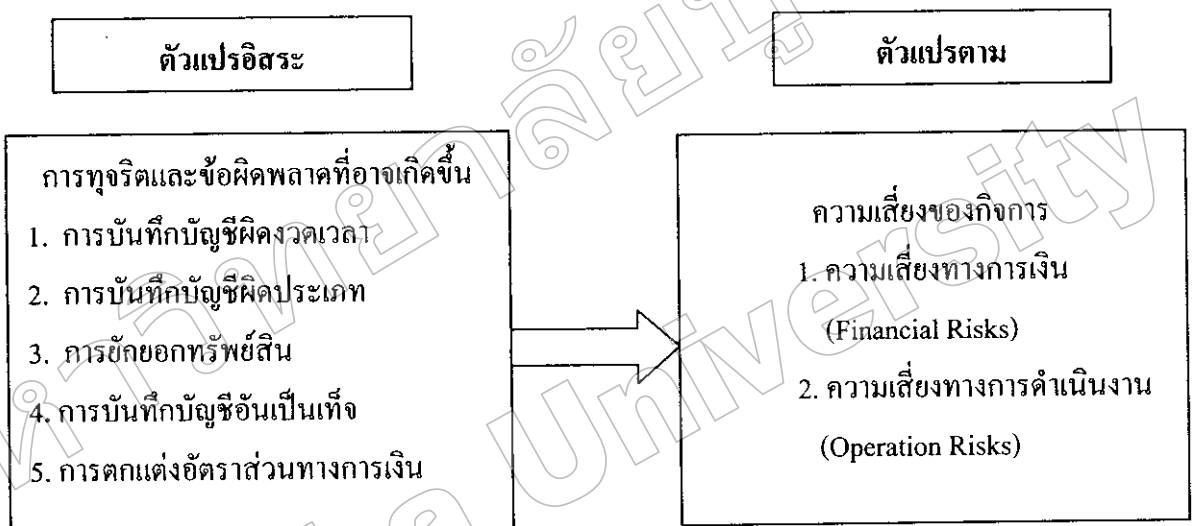
H_1 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีอันเป็นเท็จไม่มีผลกระทบกับความเสี่ยงทางการเงิน

สมมติฐานที่ 10

H_0 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการตกแต่งอัตราส่วนทางการเงินมีผลกระทบกับการความเสี่ยงทางการดำเนินงาน

H_1 : การทุจริตและข้อผิดพลาดในการตกแต่งอัตราส่วนทางการเงินไม่มีผลกระทบกับการความเสี่ยงทางการดำเนินงาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทุจริตและข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จดทะเบียนกับนายทะเบียนสหกรณ์จังหวัดที่อยู่ในการกำกับดูแลของสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ภาค 2
2. เป็นแนวทางในการวางแผนการตรวจสอบ พร้อมทั้งเป็นแนวทางในการสืบพบป้องกันและแก้ไขข้อผิดพลาดในงบการเงินของผู้ตรวจสอบสำหรับกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จดทะเบียนกับนายทะเบียนสหกรณ์ รวมทั้งเป็นแนวทางให้กับผู้ตรวจสอบบัญชีสำหรับสหกรณ์ประเภทอื่น ๆ อีกด้วย
3. เป็นส่วนหนึ่งที่กระตุ้นให้ผู้บริหาร นักวิชาการทางการบัญชี และผู้ตรวจสอบบัญชีเล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องความไม่ถูกต้องในงบการเงินอันเนื่องมาจากการทุจริตและข้อผิดพลาด

และหันมาพัฒนาหากระบวนการตรวจสอบในอนาคต

4. เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องข้อผิดพลาดในงบการเงินสำหรับสหกรณ์ในอนาคต

ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตในการศึกษานี้ คือ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาการศึกษา การศึกษานี้มุ่งเน้นถึงการศึกษาความสัมพันธ์ของการทุจริตและข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นในงบการเงิน โดยกระบวนการวิเคราะห์เปรียบเทียบของผู้ตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ ของกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จดทะเบียนกับนายทะเบียนสหกรณ์ที่อยู่ในกำกับดูแลของสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ภาค 2 ศึกษารูปแบบของการทุจริตและข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากข้อบกพร่องซึ่งถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินการประเมินความเสี่ยงสำหรับสหกรณ์ดังกล่าวเพื่อศึกษาหาแนวทางในการปฏิบัติแก้ไข และวางแผนการตรวจสอบของผู้ตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ หากพิจารณาว่ามีข้อบกพร่องซึ่งถึงข้อผิดพลาดเกิดขึ้นในงบการเงิน

2. ขอบเขตด้านประชากรที่ทำการศึกษา การศึกษานี้ศึกษาผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในสังกัดสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ภาค 2 โดยการตอบแบบสอบถาม เนื่องจากผู้สอบบัญชีสหกรณ์ออมทรัพย์ได้รับมอบหมายหน้าที่ในการตรวจสอบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์ตามคำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ซึ่งเป็นทั้งประชากรและกลุ่มตัวอย่างด้วย

3. ตัวแปรในการศึกษา ในการศึกษาการทุจริตและข้อผิดพลาดในงบการเงินที่มีผลกระทบต่อความเสี่ยงของกิจการของผู้สอบบัญชีสหกรณ์สำนักงานสอบบัญชีสหกรณ์ที่ 2 มีตัวแปรในการศึกษา 2 กลุ่ม คือ

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ การทุจริตและข้อผิดพลาดในงบการเงิน

1. การบันทึกบัญชีผิดช่วงเวลา
2. การบันทึกบัญชีผิดประเภท
3. การยกยอดทรัพย์สิน
4. การบันทึกบัญชีอันเป็นเท็จ
5. การตกแต่งอัตราส่วนทางการเงิน

ตัวแปรตาม คือ ความเสี่ยงของกิจการ

1. ความเสี่ยงทางการเงิน (Financial Risks)
2. ความเสี่ยงทางการดำเนินงาน (Operation Risks)

ข้อจำกัดของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการสอบถามความคิดเห็นของผู้สอบบัญชีในเขตของสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ ที่ 2 ซึ่งเกิดจากความรู้และประสบการณ์ของผู้สอบบัญชี โดยไม่ได้ต้องการล่วงรู้ตัวเลขในงบการเงินของสหกรณ์แต่อย่างใด ซึ่งผลสรุปที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขอบเขตหน้าที่ในความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชี ระยะเวลา และสถานที่ในการปฏิบัติงานที่อาจเปลี่ยนแปลงไป

นิยามศัพท์

สหกรณ์ (Cooperatives) หมายถึง “องค์การของบรรดาบุคคล ซึ่งรวมกลุ่มกันโดยสมัครใจในการดำเนินวิสาหกิจที่พวกเขาเป็นเจ้าของร่วมกัน และควบคุมตามหลักประชาธิปไตย เพื่อสนองความต้องการ (อันจำเป็น) และความหวังร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

การวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Analytical Review) หมายถึง การวิเคราะห์อัตราส่วนและแนวโน้มต่าง ๆ ที่สำคัญ รวมทั้งการตรวจสอบผลของการเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องหรือไม่เป็นไปตามที่คาดหมายรวมถึงการพิจารณาเปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินของกิจการกับข้อมูลต่าง ๆ ด้วย (สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, 2544)

การทุจริตและข้อผิดพลาด (Fraud and Error) หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อกิจการ โดยการใช้ช่องว่างของการควบคุมภายใน ซึ่งการทุจริตแตกต่างกับความผิดพลาดตรงที่การทุจริตเกิดจากความตั้งใจแต่ความผิดพลาดเกิดจากการไม่เจตนา (Reinstein & Coursen, 1999)

การวิเคราะห์อัตราส่วน (Analytical Ratio) หมายถึง การวิเคราะห์โดยใช้อัตราส่วนทางการเงิน หรือใช้ร้อยละเปรียบเทียบกับยอดคงเหลือแต่ละบัญชีซึ่งแสดงให้เห็นเป็นร้อยละของยอดรวมที่เกี่ยวข้อง เช่น ยอดสินทรัพย์รวม ยอดขายรวม หรือ ยอดค่าใช้จ่ายรวม การวิเคราะห์อัตราส่วนนั้นสามารถเปรียบเทียบกับงวดเวลาอื่น หรือ เปรียบเทียบอุตสาหกรรมอื่นก็ได้ (Blocher & Willingham, 1988)

ความเสี่ยง (Risk) หมายถึง โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาด ความเสียหาย การรั่วไหล ความสูญเปล่า หรือเหตุการณ์ซึ่งไม่พึงประสงค์ที่ทำให้งานไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด

การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) หมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการระบุและวิเคราะห์ความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร รวมทั้งการกำหนดแนวทางที่จำเป็นต้องใช้ในการควบคุมความเสี่ยงหรือการบริหารความเสี่ยง

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University